

LO RITME DINS LEI PROMIERS VÈRS DE LA *DIVINA COMMEDIA*

Cadun saup que l'endecasillabe ofrisse una musicalitat ben superiora à-n-aquela de l'alexandrin classic e son ritme binari 6 + 6 que pòu finir per alassar lo legèire. L'endecasillabe classic, eu, presenta una diversitat ritmica mai interessanta, que pòu rendre lo tèxte mai musicau. Se dona correntament l'exemple de Monteverdi, que dins *Il combattimento di Tancredi e Clorinda* metèt en musica lei vèrs de la *Gerusalemme liberata* de Torquato Tasso: se ditz que lo compositor aguèt solament besonh de legir lo tèxte en marcant ben lu accents per n'en dedurre directament la melodia.

À prepaus de la *Divina Commedia*, ai agut audit dire per d'únei critics que lo tèxte èra mai narratiu que poetic. Mai aquò se pòu discutir! Sus lo plan de la musicalitat, se prenèm l'exemple dei vèrs 1 à 27 dau premier cant de l'*Infèrn*, anam vèire coma l'endecasillabe a permès à Dante de faire aderir son tèxte au desvolopament de l'accion e à l'evolucion dei sentiments.

Tèxte	Accents
1. Nel mezzo del cammin di nostra vita	6-10
2. mi ritrovai per una selva oscura,	4-8-10
3. ché la diritta via era smarrita.	6-10
4. Ahì quanto a dir qual era è cosa dura	6-10
5. esta selva selvaggia e aspra e forte	6-10
6. che nel pensier rinnova la paura!	6-10
7. Tant'è amara che poco è più morte;	4-7-10
8. ma per trattar del ben ch'i' vi trovai,	6-10
9. dirò de l'altre cose ch'i' v'ho scorte.	6-10
10. Io non so ben ridir com' i' v'intrai,	6-10
11. tant' era pien di sonno in su quel punto	6-10
12. che la verace via abbandonai.	6-10
13. Ma poi ch'i' fui al piè d'un colle giunto,	4-8-10
14. là dove terminava quella valle	6-10
15. che m'avea di paura il cor compunto,	6-10
16. guardai in alto e vidi le sue spalle	6-10
17. vestite già de' raggi del pianeta	6-10
18. che mena dritto altrui per ogne calle.	6-10
19. Allor fu la paura un poco queta,	6-10
20. che nel lago del cor m'era durata	6-10
21. la notte ch'i' passai con tanta pieta.	6-10
22. E come quei che con lena affannata,	4-7-10
23. uscito fuor del pelago a la riva,	6-10
24. si volge a l'acqua perigliosa e guata,	4-8-10
25. così l'animo mio, ch'ancor fuggiva,	6-10
26. si volse a retro a rimirar lo passo	4-8-10
27. che non lasciò già mai persona viva.	6-10

Se remarca que lei vèrs son per la màger part d'endecasillabe *a majori*, es à dire mé d'accents sobre lei sillabas 6 e 10. Es la forma mai vesina à l'alexandrin, que n'a la monotonia.

Es ensin per lo premier vèrs, coma se la vida, fins à 35 ans¹, s'escorrèsse d'un biais lineari, monotòne. Mai arriba lo segond vèrs, m'un eveniment que càmbia l'anar dei causas: lo narrator se retròba dins una situacion novèla. Per marcar la rompedura, lo ritme dau vèrs es diferent d'aqueu dau precedent: avèm un endecasillabe 4-8-10.

Pièi nos en tornam à cinc vèrs 6-10, que correspòndon à d'explicas que lo poeta dona.

Lo vèrs 13, que marca un eveniment que fa avançar la situacion, es en rompedura m'aquesta seguida, e es construch en 4-8-10.

Après, avèm encara un passatge explicatiu, que s'acompanha d'un moment de quietuda. Lei vèrs 14 à 21 an doncas l'estructura 6-10, mai lisca, mai repetitiva.

Lei vèrs 22 à 27 son bastits m'una alternança de vèrs *a minori* (4-7-10 e 4-8-10) e *a majori*, çò que dona un ritme entrecopat, que tradutz lo respir precipitós, desalenat, dau narrator que vèn de defugir un perilh mortau.

Aquesta musicalitat es un element que nos confirma que siam ben en preséncia d'una òbra poetica. E aponde una dificultat per lo traductor, qu'en mai dau sens, dau vocabulari, dei rimas, dau nombre de pens, se deurà tambèn entrevar deis accents ritmics. Bessai l'escomessa mai dificila!

Reinat TOSCANO, lo 16 d'abriu de 2022

---

¹ Es la significacion de « la mitat dau camin ».